

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1960

Handtaget på en hyvel, som tillhört en norsk bygdekonstnär, träsnidaren och målaren Iver Gundersen Övstrud, född i Numedal år 1711 och död på samma ort år 1775. Se sid. 290.

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

Omslagsbilden återger C. F. von Bredas porträtt av greve Gustaf Trolle-Bonde, målat i London 1794—95.
Tillhör greve Fredrik Ulf Bonde, Teleborg.
Se Brita Stjernswärds uppsats Från Gustaf Bondes
"grand tour" i denna årsbok.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1960
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

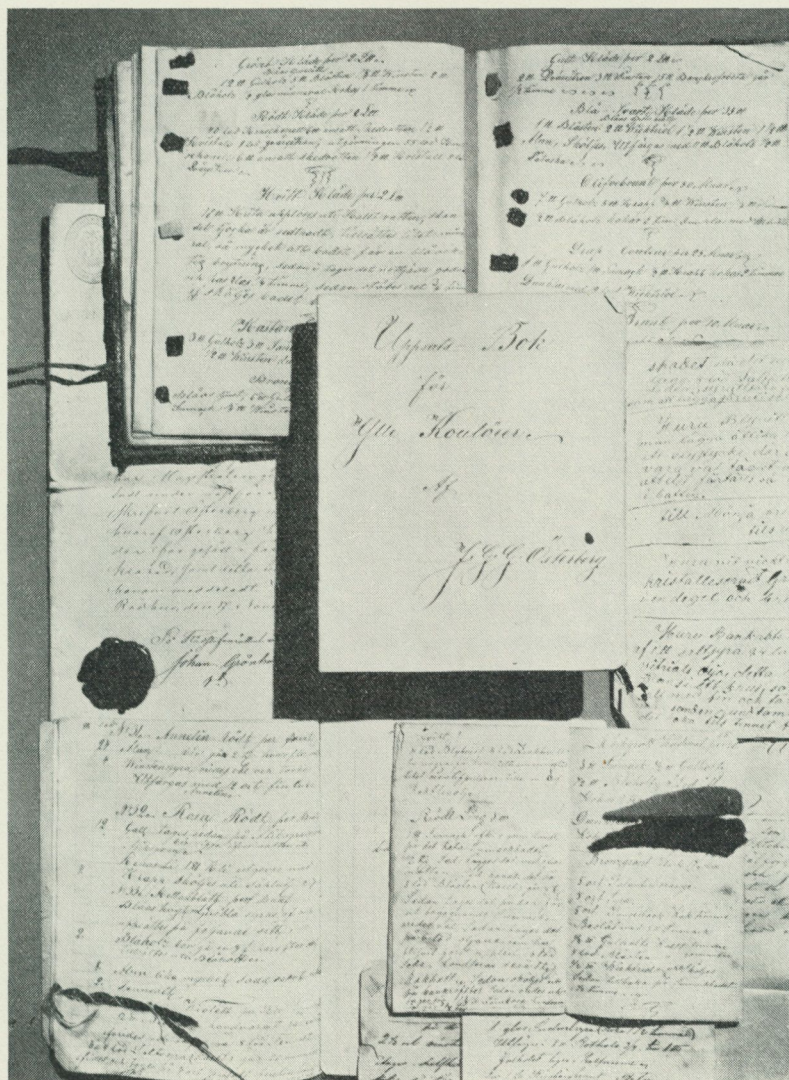
UR EN FÄRGARES ANTECKNINGAR

av Inga Wintzell

"Undertecknad recommenderar sig med allt hwad till färgeriyrket hörer" står att läsa i en skånsk lokaltidning från oktober 1877. Annonssören, färgerifabrikören J. G. G. Österberg, lämnar sedan en detaljerad redogörelse för vad hans färgeri kan åstadkomma. Bl. a. kan "hela mans- och fruntimmerskläder omfärgas och twättas enligt fransysk metod utan att persedlarne i allmänhet behöfwa söndersprättas". Hos honom utföres vidare färgning av alla sorters garn, pressning, stampning, klädesberedning m. m. Och i ett särskilt Obs.! på slutet framhålles att "ull emottages till spinning och kardning och utlofwat en reel och skyndsamt behandling i förening med de mest billige priser åt de som wilja lemna mig sitt förtroende".

Det aktuella färgeriet var beläget i Genarp och vid ett vattendrag, som brukligt var. Det skilde sig väl inte heller i övrigt från den tidens färgerier, vilka efter 1800-talets mitt växte upp runt om på svenska landsbygden som en följd av 1846 års förordning om näringarnas frigivande. Att just detta färgeri eller snarare dess ägare, Gustaf Österberg, ändå har intresserat Nordiska museet beror på att vi förvärvat en betydande del av hans efterlämnade papper, varigenom tillfälle givits att följa en färgares utveckling från lärling till färdig yrkesman samt att ta del av de yrkesmässiga erfarenheter som under tiden blivit antecknade. Förvärvet är en gåva av färgerifabrikören Österbergs dotter, sjukgymnasten Frida Österberg, Stockholm. Hon har dessutom kunnat lämna kompletterande data om sin far. Han föddes 1842 i Kristinestad i Finland och dog genom olyckshändelse i Genarp 1882.

Bland de förvärvade arkivalierna bildas tyngdpunkten av en mängd färgrecept: Uppsats-Bok för Ylle Koulörer, Uppsats-Bok för Bomull- och Siden Koulörer, en bunden bok utan titel, försedd med innehållsförteckning och sidhänvisningar samt inklistrade

Ur färgerisfabrikören Gustaf Österbergs receptsamling samt andra handlingar från hans verksamhet.

små färgprover i kläde. Utöver dessa metodiskt ordnade receptsamlingar finns tre mindre häften med spridda notiser i ämnet. Recepten är i allmänhet inte daterade, men såvitt man kan se av handstilen omspannar de en relativt lång tidrymd, troligen ända från lärlingstiden, då stilen är stor och rund men mycket prydlig, och fram till den välbeställda färgerifabrikörens verksamhet vid det egna företaget. Stilen har då hunnit bli driven, jämn och även mera självsäker att döma av återkommande snirkclar och svängar.

Österbergs lärlingstid tillbragtes hos färgerifabrikören Erik Ekberg i Kristinestad enligt det 1862 daterade gesällbrevet. Året därpå lämnar han sin läromästare och får därvid ett mycket gott betyg. Vart han sedan tar vägen lämnar inte arkivalierna besked om, men av ett betyg framgår att han under åren 1865—66 varit anställd hos skönfärgare A. P. Bergquist i Stockholm. Österberg lär sedan, enligt uppgift av hans dotter, ha etablerat sig i Malmö, där han drev ett färgeri tillsammans med en släkting. Samtidigt studerade han vid Tekniska söndags- och aftonskolan, där han för framsteg i räkning och frihandsteckning vid några tillfällen belönades med böcker. Två av dessa bokpremier är bevarade och har nu överlämnats till museet, nämligen "Den praktiske affärsmannen. Handbok för handlande och handtverkare" samt "Den husliga härden. Kemien populärt tillämpad på vår dagliga ekonomi".

Som färgare i Malmö hade Österberg en stor kundkrets även på den skånska landsbygden. Han reste själv omkring för att ta upp beställningar och för att avhämta gods till behandling. På dessa sina expeditioner hade han kommit att fästa sig alldeles särskilt vid trakten omkring Häckeberga slott i Genarp, och där satte han upp sitt eget färgeri omkring 1870-talets mitt. Hans verksamhet på denna plats kom dock inte att bli långvarig. Endast några år därefter omkom han helt hastigt.